

Fem anbefalinger til stærkere kobling mellem civilsamfund og det kommunale arbejde med velfærd og sociale udfordringer

Baggrund

Frivillighed og civilsamfund er i disse år under stor bevågenhed og opgaverne, som civilsamfundet forventes at løse i fremtiden, er mange. Det vidner om, at der er en bred erkendelse af den værdi, som civilsamfundet skaber i kraft af dets mangeartede indsatser og de frivilliges særlige måde at møde medmennesker på. Den erkendelse afspejler sig også i Regeringsgrundlaget 'Ansvar for Danmark', hvor SVM-regeringen med høj detaljeringsgrad lover at styrke og opprioritere civilsamfund, frivillighed og foreningsliv. Blandt andet ønsker regeringen at give kommunerne bedre muligheder for at inddrage frivillige foreninger i velfærdssamfundet, så de kan spille en større rolle på blandt andet skoler og ældrecentre.

Civilsamfundet kan være en uvurderlig ressource, der bør bringes i spil på de mest hensigtsmæssige måder. Frivillighed skal aldrig være en erstatning for dygtige fagmedarbejdere, men kan være med til at gøre en positiv forskel for blandt andet børn, unge, ældre og udsatte. Frivillige kan skabe værdi i mellemrummene og i overgangene, og de kan være en del af løsningen, hvis udfordringen eksempelvis er ensomhed eller manglende tilknytning til fællesskaber.

Selv i en verden med alle tænkelige ressourcer, ville mange indsatser, tilbud og institutioner være fattigere uden frivillige. Fordi de bygger bro mellem borger og velfærd og skaber unikke relationer via deres erfaringer og personlige kompetencer. Det er der rundt omkring i landet rigtig mange gode eksempler på. Eksempelvis 'Børnehavenvenner' i Odense, hvor seniorer er frivillige i dagtilbud og inspirerende relationer skabes på tværs af generationer. Her er de frivillige noget der lægges til og noget der ikke påvirker dagtilbuddenes normering. Nøgleordene er nærvær og tid, hvilket kan være med til at frisætte fagligheden og være med til at skabe nogle andre muligheder på de gågældende velfærdsinstitutioner.

For at civilsamfundets enorme potentiale kan indfries, er det nødvendigt, at den rette infrastruktur er til stede. Udvalget for frivillighed og civilsamfund har derfor fået til opgave at undersøge, hvordan der kan skabes en stærkere kobling mellem civilsamfund og det kommunale arbejde med velfærd og sociale udfordringer. Det fremgår af udvalgets kommissorium, at:

'Frivillige skal spille en større rolle i forhold til at skabe kvalitet på velfærdsområder samt at borgere med sociale, fysiske og/eller psykiske udfordringer i højere grad skal involveres i frivillige fællesskaber som bruger og/eller frivillig'.

Med afsæt i denne beskrivelse er udvalget blevet præsenteret for Odense Kommunes erfaringer, herunder erfaringer fra profilprojekterne, der blev iværksat i forbindelse med Budget 2020 og indsatsen 'Mere frivillighed'. Herudover har udvalget indhentet faglige input og perspektiver fra fagpersoner på området, og der har været afholdt en workshop, hvor udvalget var i dialog med repræsentanter fra fem forskellige foreninger for at høre om deres udfordringer og bud på løsninger. Kulminationen på udvalgets arbejde med dette tema var et dialogmøde, hvor flere end 30 frivillige og ansatte med tilknytning til frivilligsektoren i Odense deltog og kommenterede på udvalgets udkast til anbefalinger.

På baggrund af dette arbejde er udvalget kommet frem til fem anbefalinger, som vil styrke koblingen mellem civilsamfund og det kommunale arbejde med velfærd og sociale udfordringer. Derudover vil anbefalingerne også støtte Odense Byråds ambitioner om, at Odense skal være en by, hvor det er nemt at være frivillig, så endnu flere kan blive en del af meningsfulde fællesskaber. Anbefalingerne er ambitiøse og vil placere Odense som én af de førende byer i forhold til at skabe nye, unikke koblinger mellem civilsamfundsindsatser og kommunale indsatser.

I arbejdet med temaet har udvalget hæftet sig ved, at et stærkt samarbejde mellem civilsamfund og kommune ikke alene handler om de indsatser og tiltag, der samarbejdes om. Det handler i høj grad også om måden, der samarbejdes på. Samarbejdet bør være karakteriseret af tillid, ligeværdighed og gensidig respekt, og parterne bør prioritere at bruge tid på at lære hinanden at kende, herunder de forskellige værdier og præmisser, de arbejder ud fra. Ligeledes bør en stærkere kobling mellem civilsamfund og kommune ikke være på bekostning af foreningers uafhængighed og frihed. Udvalget anbefaler, at dette vil gøre sig gældende i hver af de følgende anbefalinger.

#1 Støtte til medarbejdere og ledere på velfærdsinstitutioner i forhold til at samarbejde med civilsamfundet

Samarbejdet med civilsamfundet skal sættes på dagsorden. Både medarbejdere og ledere i Odense Kommune skal have mulighed for at blive klædt på til at kunne samarbejde med civilsamfundet, herunder lære, hvad det er frivillige kan, hvilke opgaver de kan bidrage med samt hvilke snitflader og grænser, der er mellem henholdsvis frivillige og kommunale medarbejdere. Udvalget har erfaret, at mange medarbejdere oplever usikkerhed omkring at samarbejde med- og henvise til frivillige foreninger. Målet med denne anbefaling er dermed todelt: 1) At flere velfærdsinstitutioner får lyst til at etablere et samarbejde med civilsamfundet og 2) At kommunale medarbejdere og ledere oplever tryghed i at samarbejde med civilsamfundet.

Udvalget har drøftet, at det kan være ved at gøre det muligt at booke forløb, oplæg og workshops om frivillighed og samarbejde med civilsamfundet. Emnerne kan eksempelvis være, hvordan man kommer i gang med at samarbejde med frivillige eller håndtering af ansattes eventuelle bekymringer vedrørende frivillige, da samarbejdet med frivillige ikke skal danne grobund for et dårligt arbejdsmiljø. Formålet med forløb, oplæg og workshops skal være, at medarbejdere og ledere på velfærdsinstitutionerne oplever det som let, trygt og overskueligt at etablere samarbejde med civilsamfundet.

Udvalget har herudover drøftet, at der med fordel kan udarbejdes en digital værktøjskasse, hvor overvejelser og hensyn, som kommunen bør tage i forhold til at skabe gunstige samarbejder med civilsamfundet, skitseres. Den kan eksempelvis berøre velkomstbrev, frivilligkontrakt, forventningsafstemning og håndtering af konflikter.

#2 Støtte og vejledning til frivillige med og uden foreningstilknytning

Der er sket en stigning i antallet af frivillige, som er frivillige uden foreningstilknytning. Det er særligt plejehjem og kultur- og fritidsinstitutioner, der samarbejder med den type frivillige. Frivillige, som er tilknyttet en forening, har bedre forudsætninger for at blive passet på, da der således er en forening, der varetager spørgsmål vedrørende forsikringer, håndtering af konflikter, utrygge hændelser mm. Samtidig er frivillige i en forening en del af et større fællesskab. Udvalget opfordrer til, at det frivillige engagement sker i organiseret regi, men ønsker, at der tages godt hånd om alle, der yder en frivillig indsats. Udvalget har drøftet, at der eksempelvis kan udarbejdes en digital håndbog med diverse nyttige informationer til alle frivillige i Odense, men i særlig grad dem, som er frivillige på velfærdsområdet, og som ikke er tilknyttet en forening. Håndbogen skal være tilgængelig på Odense.dk.

Herudover har udvalget erfaret, at den kommunale organisering og styreform kan være svær at gennemskue, særligt for mindre foreninger, nyetablerede foreninger og for frivillige uden foreningstilknytning. Det skal være let for borgere, frivillige og foreninger at vide, hvor de kan henvende sig med idéer, ønsker og spørgsmål til samarbejde med Odense Kommune om frivillighed. Dette så frivilligheden i højere grad kan blomstre nedefra, og så det sikres, at ildsjæle og gode idéer gribes. Derfor anbefaler udvalget, at det tydeliggøres hvor borgere, foreninger og frivillige kan henvende sig, hvis de ikke på forhånd ved, hvem af kommunens ansatte, det vil være godt at kontakte vedrørende frivillighed. Herudover har udvalget drøftet, at der oplagt kan ske en opdatering af frivillighedssiderne på Odense.dk, så de dels er mere veludbyggede og dels lettere at tilgå.

#3 Udbredelse af brugen af Socialkompass blandt frontmedarbejdere

Socialkompass er i foråret 2023 kommet til Odense. Det er en digital platform, der samler sociale tilbud til gavn for borgere, civilsamfund og kommuner. Platformen er et samarbejde mellem Odense Kommune og Frivilligcenter Odense. Socialkompass er et lettilgængeligt værktøj til at guide borgere til støtte, hjælp og fællesskab. Socialkompass kan dels bruges af kommunale medarbejdere og dels af eksempelvis pårørende, der er i kontakt med borgere, som kunne have gavn af et tilbud. Samtidig er portalen en opgradering af frivillige sociale foreningers mulighed for at synliggøre deres tilbud og aktiviteter. På mange måder er Socialkompass et unikt værktøj til netop at skabe en stærkere kobling mellem civilsamfundsindsatser og kommunale indsatser.

Udvalget anbefaler, at der i fremtidige politikker, strategier mm., der vedrører frivillighedsområdet i Odense, skrives ind, at Socialkompass aktivt benyttes som værktøj til at skabe brobygning mellem civilsamfund og kommune.

Herudover er udvalget bekendt med, at det kan være vanskeligt for kommunale medarbejdere og ledere at få overblik over, hvilke civilsamfundsaktører der eksisterer, da aktørerne er mange og landskabet konstant ændrer sig. Det betyder, at der i højere grad samarbejdes med nogen aktører fremfor andre. Udvalget anbefaler, at Odense Kommune anvender Socialkompass til at lave kvalificerede valg af samarbejdspartnere, så både store og små samt kendte og mindre kendte foreninger, får mulighed for at bidrage i projekter, samarbejder og arrangementer.

Udvalget har herudover drøftet, at der kan udpeges et ambassadørkorps, som kan udbrede og vejlede i brugen af Socialkompass blandt udvalgte frontmedarbejdere. Ambassadørkorpsset kan med fordel lade sig inspirere af frivilligambassadørerne i henholdsvis Ældre- og Handicapforvaltningen og Børn- og Ungeforvaltningen. En udbredelse af Socialkompass vil desuden kunne bidrage til, at færre borgere henvises til civilsamfundstilbud, som de ikke er i målgruppen til, hvilket er noget, som foreningerne ofte oplever.

#4 Opmærksomhed på frivillighedsindsatseres rammetingelser

Foreningers drift og virke er i høj grad afhængige af puljestøtte og ofte kender de ikke deres økonomiske rammer i særlig lang tid ad gangen. Ansøgning om puljemidler er i mange foreninger en meget ressourcekrævende opgave, som stjæler

tid der kunne være brugt på det relationelle og som derudover skaber usikkerhed og utryghed blandt medarbejdere, frivillige og de borgere, der har brug for indsatsen.

I april 2023 udkom Velfærdsrådet med dets anbefalinger. Her lægges der vægt på, at fokus skal "vendes fra projektmageri til langsigtede indsatser". Velfærdsrådet anbefaler, at der skabes gode rammer for, at civilsamfundet kan bidrage til at løse velfærdsudfordringerne, blandt andet via langsigtet finansiering.

Udvalget anbefaler, at der så vidt muligt tænkes mere langsigtet, hvad angår foreningers økonomiske rammer. I den forbindelse anbefaler udvalget, at det i højere grad prioriteres at guide foreninger og indsatser videre til anden relevant pulje, hvis de står til at miste finansiering. Desuden anbefaler udvalget, at der løbende evalueres på, om der er overensstemmelse mellem udbud og efterspørgsel i diverse puljer, der vedrører frivillighedsområdet i Odense Kommune.

Udover kommunale puljer, er der rigtig mange foreninger, der søger midler via fonde. Disse ansøgninger er ofte komplicerede og det er bestemt ikke alle foreninger, der har ansatte eller frivillige med stærke fundraisingkompetencer. Det kan have betydning for foreningernes muligheder for at igangsætte aktiviteter, blandt andet på velfærdsområdet. Udvalget har oplevet, at der i foreningerne er ønske om kompetenceudvikling i blandt andet fundraising. Udvalget har derfor drøftet, at det i højere grad skal være muligt for frivillige sociale foreninger at modtage kompetenceopbyggende hjælp til fondsansøgninger. Her kan der hentes inspiration fra de muligheder, som folkeoplysende foreninger har.

#5 Samarbejde på tværs af civilsamfundsaktører om at invitere flere ind i fællesskaberne

Flere danskere står på kanten af samfundets fællesskaber. Fællesskaber kan modvirke depression, angst, ensomhed mm. At indgå i et fællesskab kan give værdi for borgeres personlige udvikling og kan derudover bidrage til en større demokratisk dagsorden. Udvalget ønsker, at flere borgere med fysiske, psykiske og sociale udfordringer involveres i frivillige fællesskaber. Der eksisterer over 200 tilbud i Odense alene på det frivillige sociale område. Der er altså mange fællesskaber, men der er behov for, at flere 'sårbare' borgere får hjælp til at opøge disse.

Udvalget anbefaler, at der skabes en stærkere kobling på tværs af foreningstyper, og at der skabes bedre muligheder for- og incitament til at mødes og indgå samarbejde – på tværs af frivillige sociale foreninger, folkeoplysende foreninger samt nye foreningstyper og bevægelser, eksempelvis fællesskaber med grønne dagsordener. Udvalget ser store potentialer i at krydse de traditionelle opdelinger mellem foreskellige foreningstyper, for derved at skabe et nyt, stærkt fundament for samarbejde. Det kan blandt andet udmøntes via fælles, sociale arrangementer, hvor kendskabet til hinanden øges. Dette så der bredt i civilsamfundet sikres opmærksomhed på at inkludere flere borgere i fællesskaberne. Dette vil desuden understøtte Velfærdens Fundament og ambitionerne om at skabe nye dynamikker, hvor lokalområder samles i nye fællesskaber.

Udvalget har derudover drøftet, at der kan etableres en ledsagerordning, hvor borgere via en mere håndholdt indsats kan få hjælp til at finde vej til et fællesskab. Ikke alle borgere kan navigere trygt fra start i nye fællesskaber. Det kan betyde, at de ikke selv finder vej til deltagelse. Udvalget anbefaler, at et sådant tiltag kobles til Socialkompasset og at det eksempelvis forankres i den frivillige verden. Udvalget har desuden drøftet, at der der kan udvikles metoder og materialer, som foreninger kan anvende til at skabe en god velkomst for nye deltagere. Her kan der med fordel bygges videre på eksisterende erfaringer, eksempelvis fra profilprojektet 'Et Fælles Skridt', som anvendte begrebet 'fællesskabsguide'. Dette så det gøres let, attraktivt og meningsfuldt for de foreninger der ønsker at inkludere borgere med fx fysiske, psykiske og sociale udfordringer.

Flere foreninger har udvist utryghed over at skulle inkludere andre og nye målgrupper i deres fællesskab. Udvalget har derfor drøftet, at der én gang årligt kan afholdes et arrangement, som Odense Kommune er vært for, hvor civilsamfundet inviteres til at få viden om forskellige målgrupper, så de føler sig trygge i også at byde borgere med fx fysiske, psykiske og sociale udfordringer velkomne i deres fællesskab.